

An Investigation of City Cemeteries in Terms of Landscape Architecture, a Case of Ordu Province

Pervin Yeşil^{1,a,*}, Meltem Melikoğlu Aldeniz^{1,b}

¹Department of Landscape Architecture, Faculty of Agriculture, Ordu University, 52200 Ordu, Turkey

*Corresponding author

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p><i>Research Article</i></p> <p>Received : 18/09/2020 Accepted : 25/01/2021</p> <p>Keywords: Cemetery Planning Landscape design Ordu Landscape Architecture</p>	<p>The cemetery areas, which are shaped in line with the beliefs and traditions of every society, are generally idle in our country; they have become places that cannot nourish neither the human soul nor the city of which they once had a memory. However, cemetery areas are considered as a dynamic part of the urban landscape and it is clear that if all the processes are planned correctly from the site selection decision to the final shape it will have, it will have a positive effect on the city. In this context, the current spatial and design conditions of six city cemeteries in Altınordu district in Ordu province were analyzed and a survey study was conducted to learn the expectations of the visitors. In addition, evaluations were made on the need for cemetery in Ordu city center. As a result of the study, it was found that the existing cemeteries have spatial adequacy, but they need appropriate spatial arrangements in order to contribute to urban landscape.</p>

Türk Tarım – Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi, 9(3): 498-507, 2021

Şehir Mezarlıklarının Peyzaj Mimarlığı Açısından İncelenmesi: Ordu Kenti Örneği

MAKALE BİLGİSİ	ÖZ
<p><i>Araştırma Makalesi</i></p> <p>Geliş : 18/09/2020 Kabul : 25/01/2021</p> <p>Anahtar Kelimeler: Mezarlık Planlama Peyzaj tasarımı Ordu Peyzaj Mimarlığı</p>	<p>Her toplumun inanışları ve gelenekleri doğrultusunda şekillenen mezarlık alanları, ülkemizde genellikle atıl durumda kalmış; ne insan ruhunu ne de bir zamanlar hafızası olduğu kentini besleyemez yerler haline gelmiştir. Kentsel peyzajın dinamik bir parçası olarak kabul edilen mezarlık alanlarının yer seçimi kararından, sahip olacağı son şekle kadar bütün süreçlerinin doğru şekilde planlanması durumunda kent ve kentliye pozitif etki sağlayacağı açıktır. Bu çerçevede Ordu ili, Altınordu ilçesinde yer alan altı adet şehir mezarlığının mekânsal ve tasarımsal açıdan mevcut durumları analiz edilmiş, ziyaretçilerin beklentilerini öğrenmeye yönelik anket çalışması yapılmıştır. Ayrıca Ordu kent merkezi mezarlık ihtiyacı konusunda değerlendirmelerde bulunulmuştur. Çalışma sonucunda mevcut mezarlıkların alansal yeterliliğe sahip oldukları, ancak kentsel peyzaja katkı sağlayabilmeleri için uygun mekânsal düzenlemelere gereksinim duydukları görülmüştür.</p>

^a perviny48@gmail.com

^b <https://orcid.org/0000-0003-4395-6881> | meltem_aldeniz@hotmail.com

^b <https://orcid.org/0000-0001-6286-104X>

Giriş

İnsan; yaşam süresi boyunca ihtiyaç duyduğu her faaliyet için bir mekân oluşturmaktadır. Bazen bir ev, bazen de bir hastane odası gibi farklı mekanlarla başlayabilen; tek gözlü bir oda veya villada devam eden hayatlar; tek bir mekânda, yani mezarlıkta sonsuzluğa yönelmektedir.

Geçmişte ibadethaneler çevresinde gelişen ilk yerleşim dokularında; yerleşim ve yaşamla iç içe olan, hatta çocukların içinde oynadıkları mezarlıklar; Karadeniz bölgesinin kırsal yerleşimlerinde ölülerini kendi evinin bahçesine gömmeye geleneği ile öne çıkmaktadır. Günümüz kentlerinde ise mezarlık alanları; hızlı kentleşme süreci içerisinde yoğun kent koşturmacasından dolayı daha az hatırlanan, belli günlerde çok yoğun duygularla ziyaret edilen, ziyaret sıklığı düşük olan alanlar haline gelmiştir.

Geçmişten günümüze ölüm ve sonsuzluk kavramları ile mezar geleneği toplumlara ve zamanlara göre farklı algılanmıştır. Tarih boyunca, insanlar ölümlerini yakmış, yüksek kayaların tepelerine bırakarak yirtıcı kuşlara parçalatmış, ağaçlar üzerine odalar yaparak dallar üzerine asmış, torba içine koyarak derin kuyulara sarkıtılmış veya toprağa gömmüştür (Haseki, 1977; Güçlü ve ark., 1996). Tarih öncesi devirlerde mezarlık olarak, doğal mağaralar kullanılmıştır (Odabaş ve ark., 1994). Neolitik dönemde Anadolu'da yerleşme içi gömü geleneği görülmektedir (Seeher, 1993; Durnagözü, 2009). Sonraki dönemlerde küpler, kaya oyukları, kaya aralıkları (Özgüç, 1948), hendeklere, odalara gömü şeklinde çeşitli yöntemlerle devam etmiştir. Ortaçağ Avrupa'sında kilise bahçeleri bu amaçla kullanılmış ve 19. yy. dan itibaren yetersiz kaldığından daha geniş alanlara ihtiyaç duyulmuştur. İslamiyet öncesi Türk devletlerinde mezarlar anıt niteliğinde, kubbeli ve büyük yapılar halindedir. İslamiyet'in kabulü ile mezar anlayışı kısmen değişmiştir. Roma ve Bizans şehirlerinde mezarlıklar kent surlarının dışında yer alırken Osmanlı şehirlerinde mezarlıklar, yerleşimler içinde adeta kent parkı niteliğinde alanlar olmuştur. Geçmişte kullanılan mezarlıkların sanatsal ve edebi yapısını günümüz mezarlıklarında bulmak mümkün değildir. Bugün mezarlıklar, kent halkının çok az sıklıkla ziyaret ettiği ve genel olarak defin sahalarının bulunduğu yerler biçiminde algılanmaktadır (Odabaş ve ark., 1994).

Mezarlıklar geleneksel düşüncenin aksine yaşayan mekanlardır. Aramızdan ayrılanları barındırdığı gibi derin bir felsefi ve dini yönleri dışında, fiziksel anlamda önemli kentsel yeşil alanlardır. Dini düşünce ve yasaklar nedeniyle mezarlıkta yer alan yeşil dokunun diğer kentsel yeşil alanlara göre dokunulmazlığı vardır. Diğer yeşil alanlar kısa sürelerde kolaylıkla yapılara dönüşebildiği halde mezarlıklar uzun bir süre farklı kullanım biçimlerine direnebilmektedir (Uslu, 1997).

Mezarlıklar tarih boyunca çeşitli etkinlikler için de kullanılmıştır (Deering, 2016). Sosyo-ekonomik gelişimini tamamlamış ülkelerde mezarlıklar; yaşayanların yeşil dokusu, sakin ve huzur verici ortamlarından yararlandıkları, dinlenip düşünebildikleri, kent parklarının insana sağladığı pasif rekreasyon olanaklarını içeren yeşil alanlar olarak hizmet sunmaktadır (Harvey, 2006; Franck ve Stevens 2007; Skar ve ark., 2018; Lai ve ark., 2020). Avrupa'da pek çok ülke kent sınırları içerisinde kalmış ve yakınındaki mezarlıklara ölüm gömülmesini yasaklayarak bu

sahaları bakımlı yeşillikleri ile park olarak kullanıma açmıştır (Gönen, 1992; Evensen ve ark., 2017). Bu düzenlemelerde halkın pasif rekreasyon ihtiyaçlarını gidermek amaçlanmıştır. Mezarlıklar toplumların kültürlerinin bir yansıması oldukları kadar, kentsel peyzajın da önemli bir parçasıdır (Özhancı ve Aklıbaşında, 2017). Dunk ve Rugg (1994), İngiltere'de kullanılmayan mezarlık alanlarının bölgedeki rekreasyon olanaklarına değerli bir katkı sunduğunu ve araştırmalarında özellikle tarihle ilgilenenler, doğa severler, eğitim amaçlı ziyaret yapan insanlar ve yürüyüşçüler olmak üzere dört tür ziyaretçiye ev sahipliği yaptığını bildirmiştir.

Bu çalışmada, Ordu ili, Altınordu ilçesi şehir mezarlıklarının mevcut durumları analiz edilmiş; mekânsal özellikleri ve yeterlilikleri incelenerek; ziyaretçilerin beklentilerini öğrenmeye yönelik anket çalışması yapılmıştır. Ayrıca 2040 yılı ölüm projeksiyonu neticesinde Ordu kent merkezinde ihtiyaç duyulacak mezarlık alanı konusunda değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Materyal ve Yöntem

Çalışmanın ana materyalini Ordu kent merkezini kapsayan, Altınordu ilçesi sınırları içerisinde yer alan 6 adet şehir mezarlığı oluşturmaktadır. Mezarlıklara ait yakın ve uzak uydu görüntüleri Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1. Şehir mezarlıklarına ait yakın ve uzak uydu görüntüleri

Figure 1. Near and far satellite images of city cemeteries

Çalışma kapsamında öncelikle konu ile ilgili geniş bir literatür taraması yapılmıştır. Ordu Büyükşehir Belediyesi Mezarlıklar Müdürlüğünden mezarlıklarla ilgili bilgiler alınarak 1/1000 ölçekli Nazım İmar Planı ve raporu temin edilmiştir. İlçedeki 6 adet şehir mezarlığı 2019 yılı Mayıs-Eylül ayları arasında ziyaret edilerek, yerinde tespit ve incelemeler yapılarak fotoğraflar çekilmiştir. Mezarlıklar; konum, giriş ve çevresel sınırlama, donatı elemanları, mezarlık içi yol sirkülasyonu, hizmet binaları, otopark ve bitkisel düzenleme kriterleri açısından tek tek değerlendirilmiş, değerlendirme sonucunda ortaya çıkan durum 5'li likert ölçeği kullanılarak puanlanmıştır. Puanlamada 1 puan en düşük, 5 puan en yüksek seviyeyi göstermektedir. Yerleşimde ziyaretçilerin mezarlık alanları açısından (ulaşım, mezarlık tasarımı, bitkisel düzenlemeler) memnuniyetleri ve beklentilerini belirlemek amacıyla ilçe genelindeki 6 adet şehir mezarlığı ziyaretçisi ile 2019 yılı Temmuz-Ağustos aylarında 100 adet yüz yüze

anket çalışması yürütülmüştür. Ayrıca mezarlıkların günümüzde ve gelecekteki sayısal yeterliliğini tespit etmek amacıyla mevcut ve 2040 yılı nüfus projeksiyonları açısından hesaplamalar yapılmıştır. Hesaplamalar yapılırken, Mezarlık Yerlerinin İnşası ile Cenaze Nakil ve Defin İşlemleri Hakkında Yönetmelik'te belirtilen standartlar ve formülasyonlar kullanılmıştır.

Bulgular

Altınordu İlçesi sınırları içerisinde, Ordu Büyükşehir Belediyesi Çevre Koruma ve Kontrol Dairesi Başkanlığı, Mezarlıklar ve Cenaze Hizmetleri Şube Müdürlüğüne bağlı, toplam 470.034,12 m² yüzölçümünde, 276 adet mezarlık bulunmaktadır. Bu mezarlıkların 6 tanesi şehir mezarlığı statüsünde olup, toplam mezarlık alanının %14,15'ine karşılık gelmektedir (Anonim, 2018). Söz konusu şehir mezarlıklarının doluluk-boşluk durumu Çizelge 1'de verilmiştir.

Altınordu ilçesinin 92 adet mahallesi bulunmakta ve yaklaşık 390 km²'lik alanı kapsamaktadır. Altınordu

ilçesine ait Revizyon+İlave Nazım ve Uygulama İmar Planı 2016 yılında onaylanmış olup, 3.700 hektarlık alanı kapsamaktadır. Şehir mezarlıkları kentin güney ve batı kesimlerinde dağılım göstermekte, bir kısmı kent merkezi içerisinde konumlanmış, bir kısmı ise kentin gelişim alanlarında yer almaktadır.

Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliğine göre kişi başına düşmesi gereken yeşil alan miktarı 10 m² iken, bu değer Altınordu ilçesine ait imar planında 11,30 m²'dir. Bu planda 2040 yılı plan dönemi için planlanan açık ve yeşil alanlar Çizelge 2'de verilmiştir.

Altınordu'da yer alan Güzelyalı Asri Mezarlığı, Nizamettin Şehir Mezarlığı ve Şahincili (Çakalçıkma) Şehir Mezarlığı, imar planı sınırları içerisinde kalmaktadır. Toplam 10,15 hektar alana mezarlık olarak plan kararı verilmiştir. Güzelyalı Asri Mezarlığı, Nizamettin Şehir Mezarlığı ve Şahincili (Çakalçıkma) Şehir Mezarlığı'nın kapladığı alan 4,7 hektar olup, geriye kalan 6,45 hektar alan şehir mezarlığı dışındaki mezarlık alanlarıdır. Diğer şehir mezarlıkları imar planı sınırları dışında kalmaktadır ve tapuya mezarlık alanı olarak tescil edilmiştir.

Çizelge 1. Şehir mezarlıklarının doluluk-boşluk durumu

Table 1. Occupancy-vacancy status of city cemeteries

Mezarlık	Doluluk durumu
Şahincili Şehir Mezarlığı	%100 dolu
Güzelyalı Asri Mezarlığı	%95 dolu %5'lik kısmı tahsisli
Nizamettin Şehir Mezarlığı	%50 dolu %50' lık kısmı tahsisli
Nizamettin Soğukpınar Şehir Mezarlığı	%60'lik kısmı dolu %40'luk kısmı tahsisli
Yeşiltepe Şehir Mezarlığı	%80'lik kısmı dolu %20'lik kısmı boş
Hatıplı Şehir Mezarlığı	%5'lik kısmı dolu %95'lik kısmı boş

Çizelge 2. Altınordu İlçesi 2040 plan dönemi için planlanan açık-yeşil alan miktarları

Table 2. The amount of open-green areas planned for Altınordu District for 2040 plan period

Alan kullanımı	Büyükük (hektar)	Oran (%)
Aktif yeşil Alan	361,46	9,6
Pasif Yeşil Alan	53,91	1,4
Mezarlık	10,15	0,3
Rekreasyon	1,69	0,05
Orman Alanı	3,39	0,1

Mekansal Değerlendirme

Ordu kenti merkez belediyesi olan Altınordu ilçesi sınırlarında yer alan şehir mezarlıklarının mekânsal değerlendirmesi aşağıda tanıtım kartları şeklinde verilmiştir.

Güzelyalı Asri Mezarlığı

Konum: Güzelyalı Asri Mezarlığı, Güzelyalı Mahallesi'nde Ordu Samsun Karayolu ile deniz arasında kalmaktadır. Karayolundan kuzeydoğu yönündeki denize bakımlı, %19 eğime sahip manzaralı bir bölgedir. Alan, merkeze 5 km mesafede yolun kenarında yer aldığı için belediye dolmuş hattı ile ulaşmak mümkündür. Mezarlık alanı olarak 13.488 m²'lik bir yer planlanmış olup, çevresi düşük ve orta yoğunluklu konut alanları olarak planlanmıştır.

Mezarlık girişi ve çevresel sınırlama: Karadeniz sahil yolu (Bülent Ecevit Bulvarı) üzerinde yer alan Güzelyalı Şehir Mezarlığı, yine bu yol üzerindeki merdivenle devam eden tek yaya girişi ile hizmet vermektedir. Giriş, ferforje kemer olarak düzenlenmiş olup, üzerinde mezarlık adı yazılı Ordu Büyükşehir Belediyesi tabelası bulunmaktadır.

Güzelyalı Şehir Mezarlığının çevre sınırlaması ferforje demir ve beton duvar üstü ferforje olarak yapılmıştır.

Donatı elemanları: Hepsi farklı görünüm ve büyüklükte olan, hayırseverler tarafından yapılmış 4 adet çeşme bulunmaktadır. Bazılarının bakımınısız olduğu tespit edilmiştir. Girişte yer alan binanın alt katı abdesthane olarak ziyaretçilere hizmet vermektedir. Oturma birimi ve çöp kutuları sayı olarak son derece yetersizdir, mevcut olanların da bakım ve onarıma ihtiyacı vardır. Herhangi bir aydınlatma elemanı bulunmamaktadır.

Mezarlık içi yol sirkülasyonu: Mezarlıkta bulunan, güney kuzey yönünde ve doğu batı yönünde olmak üzere birbirini kesen 4 adet parke yol, mezarlık içi sirkülasyonu sağlamakta yetersiz kalmaktadır. Eğimin arttığı kuzeydoğu yönünde ise bazı mezarlıklara ulaşım son derece zor olmaktadır.

Hizmet binaları ve otopark: Girişte alt katı abdesthane olarak kullanılan 70 m² yüzölçümlü bir hizmet binası bulunmaktadır. Mezarlığa araç girişi olmamaktadır. Mezarlık çevresinde mezarlığa hizmet verecek herhangi bir otopark düzenlemesi de bulunmadığından araçlar karayolu ve mezarlık çevresindeki yollara bırakılmaktadır.

Yeşiltepe Şehir Mezarlığı

Konum: Yeşiltepe Şehir Mezarlığı, Kirazlımanı Mahallesi'nde 126. Sokak üzerinde yer almaktadır. Alan şehir merkezine 15 dk mesafede ve belediye dolmuş hattı ile ulaşmak mümkündür.

İmar planı dışında kalmakta olan mezarlık alanı, plana bitişik konumdadır. 4.492 m² yüzölçümünde olup; 36 ada, 12 parsel numarasıyla kayıtlı taşınmaz mezarlık vasfındadır. Alan sırt düzlüğünde bulunmaktadır.

Mezarlık girişi ve çevresel sınırlama: Kentten uzak olması ve % 100 dolu olması sebebiyle, diğer şehir mezarlıklarına göre fazla bilinmeyen Yeşiltepe Şehir Mezarlığının ziyaretçiler tarafından iyi algılanabilecek düzenlenmiş bir girişi bulunmamaktadır.

Sınırdaki araç yolundan ayrılan yaklaşık 3-4 m genişliğinde, 10 m uzunluğundaki yaya giriş yolu, zemini parke taş ile döşenmiş ve her iki yanında 80 cm yüksekliğinde beton duvar yapılmıştır. Bu girişin hemen yanında konumundan dolayı ziyaretçiler tarafından iyi algılanamayan, mezarlık adı yazılı tabela bulunmaktadır.

Mezarlık alanının güney sınırı parke döşenmiş yola cephelidir, diğer cepheler ise fındık bahçesine bitişiktir. Mezarlık çevresinde herhangi bir sınırlama elemanı bulunmamakla beraber, araç yoluna cepheli kısımda yaklaşık 1 m yüksekliğindeki kot farkı doğal bir ayırıcı olmuştur.

Donatı elemanları: Mezarlıkta 1 adet bank ve ahşap aydınlatma direği dışında herhangi bir donatı elemanı bulunmamaktadır. Mezarlığa sınır olan yolun kenarında bir adet çeşme bulunmaktadır.

Mezarlık içi yol sirkülasyonu: Mezarlıkta yaya sirkülasyonu sağlayacak herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Ziyaretçiler mezarların arasında mezarlara basmamaya çalışarak ziyaretlerini yapmaktadırlar.

Hizmet binaları ve otopark: Mezarlıkta depo olarak kullanılan 1 adet tek katlı bina mevcuttur. Araç girişi olmayan mezarlığın çevresindeki yollara araçlar park edilmektedir.

Nizamettin Şehir Mezarlığı

Konum: Nizamettin Şehir Mezarlığı, Nizamettin Mahallesi'nde Boztepe Yolu üzerinde, şehir merkezine 2 km mesafede olup; alana belediye dolmuş hattı ile ulaşmak mümkündür.

İmar planında 8.028 m²'lik bir alanı mezarlık alanı olarak planlanmıştır. Alan batı-doğu yönünde %14 eğime sahip manzaralı bir bölgedir.

Mezarlık girişi ve çevresel sınırlama: Boztepe Yolu üzerinde yer alan Nizamettin Şehir Mezarlığı yine bu yol üzerindeki biri giriş, diğeri çıkış olarak kullanılabilir özellikte, araç ve yaya yolu ile hizmet vermektedir. Giriş kapısı modern tasarımlıdır ve kahverengi gri mermer kaplamadır.

Üstünde mezarlık adı yazılı Ordu Büyükşehir Belediyesi tabelası bulunmaktadır. Şehir mezarlığının çevre sınırlamasında doğal taş duvar üzerinde dikdörtgen parçalı ızgara görünümlü ferforje demir kullanılmıştır.

Donatı elemanları: Mezarlıkta 2 adet çeşme ve girişte bir adet çöp konteyneri dışında donatı elemanı ve aydınlatma elemanı bulunmamaktadır.

Mezarlık içi yol sirkülasyonu: Mezarlıkta araç ve yaya sirkülasyonunu sağlamak amacıyla beton yol bulunmaktadır. Bu mezarlık diğer mezarlıklara göre 10-15 mezarın bulunabileceği bir ada mezarlık olarak planlandığı için, her adanın çevresinde 1-2 m genişliğinde parke döşeli yaya yolları mevcuttur. Mezarlara ulaşım, genişlik ve döşeme standardı açısından en uygun sirkülasyon ağına sahiptir.

Hizmet binaları ve otopark: Mezarlıkta herhangi bir hizmet binası bulunmamaktadır. Otopark alanı düzenlenmeyen mezarlığa gelenler, alan içindeki araç yoluna ve kuzeyindeki yol boyunca araçlarını bırakmak zorunda kalmaktadırlar.

Mezarlık içi yol sirkülasyonu: Mezarlığa girişten, kuzey yönündeki çeşmeye kadar ulaşan stabilize bir yol mevcuttur. Ancak mezarlık içinde bir yol ağından bahsetmek mümkün değildir.

Nizamettin Soğukpınar Şehir Mezarlığı

Konum: Nizamettin Soğukpınar Şehir Mezarlığı, Nizamettin Mahallesi'nde Nizamettin Caddesi üzerinde şehir merkezine 3 km mesafede olup; alana belediye dolmuş hattı ile ulaşmak mümkündür.

İmar planı dışında kalan mezarlık, imar planına bitişik konumdadır. 429 ada, 4, 5 ve 6 numaralı parsellerden oluşan mezarlık alanı 9.660 m² yüzölçümünde olup; 20.08.2015 tarihi itibarıyla mezarlık olarak cins değişikliği yapılmıştır. Alan, doğu-batı yönünde %8 eğime sahip bir bölgedir.

Mezarlık girişi ve çevresel sınırlama: Boztepe Yolu üzerinde yer alan Nizamettin Soğukpınar Şehir Mezarlığı yine bu yol üzerindeki tek girişle hizmet vermektedir. Yapısal ve bitkisel açıdan oldukça zayıf şekilde düzenlenmiş giriş, ferforje 2 kanatlı bir kapıdan oluşmakta ve üzerinde mezarlık adı yazılı Ordu Büyükşehir Belediyesi tabelası bulunmaktadır.

Çevresinde kuzey cephesini oluşturan Boztepe Yolu dışında, diğer cephelerinde yer alan fındık bahçeleri ile 2 m aralıklı çakılan ahşap kazıklara geçirilen 2 sıra dikenli tel ile çevrilmiştir.

Donatı elemanları: Çalışmaya konu 6 şehir mezarlığı içerisinde, sadece bu mezarlıkta mezarlık yerleşim planı panosu bulunmaktadır. Hayırsever tarafından yaptırılmış, nitelikli bir çeşme mevcuttur. Ayrıca girişte çevrilmiş bir mezarlık alanında, o mezarlığa özel düzenlenmiş çeşme ve oturma birimi mevcuttur. Herhangi bir aydınlatma elemanı bulunmamaktadır.

Hizmet binaları ve otopark: Mezarlıkta herhangi bir hizmet binası bulunmamaktadır. Otopark alanı düzenlenmeyen mezarlığa gelenler araçlarını alan içindeki yola park etmektedirler.

Şahincili (Çakalçıkmaç) Şehir Mezarlığı

Konum: Şahincili (Çakalçıkmaç) Şehir Mezarlığı, Şahincili Mahallesi'nde Zübeyde Hanım Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Mezarlık şehir merkezinde olduğundan erişim kolaydır. İmar planında 25.622 m²'lik bir alanı kapsayan mezarlık yerinin çevresi, sağlık tesisi alanı, ibadet alanı, yurt alanı, konut+ticaret alanları ve yüksek yoğunluklu mevcut konut alanları olarak planlanmıştır. Alan, uzun yıllardan bu yana Ordu halkı tarafından en çok kullanılan mezarlık alanıdır. Yoğun kent dokusu içerisinde yer alan mezarlık, düz bir topoğrafyaya sahiptir. Bu mezarlık alanı, düzenleme ve donatı elemanları ve bitki çeşitliliği açısından diğerlerine göre daha niteliklidir. 4 tarafı yollarla çevrili kent içi bir park adası görünümündedir.

Mezarlık girişi ve çevresel sınırlama: Kent içinde Zübeyde Hanım Caddesi üzerinde yer alan Şahincili (Çakalçıkmaç) Şehir Mezarlığı, yine bu yol üzerindeki tek araç+yaya girişi ile hizmet vermektedir. Girişte, geniş çift kanatlı ferforje kapı üzerinde ferforje kemer ile düzenlenmiş, üstünde mezarlık adı yazılı Ordu Büyükşehir Belediyesi tabelası bulunmaktadır. Şehir Mezarlığının çevre sınırlaması ferforje ve beton duvar üstü ferforje olarak yapılmıştır.

Donatı elemanları: Çalışmaya konu 6 şehir mezarlığı içerisinde, donatı elemanlarının sayısı ve niteliği yönünden diğerlerine göre en iyi mezarlık durumundadır. İçinde

aydınlatma elemanları, girişte şadırvan ile hayirseverler tarafından yapılmış çeşmeler mevcuttur.

Mezarlık içi yol sirkülasyonu: Mezarlık alanında her mezarlığa ulaşım sağlayacak bir yol ağı bulunmamaktadır. Girişte başlayan ana aksı kesen yollar parke döşelidir.

Hizmet binaları ve otopark: Mezarlık girişindeki 2 katlı bina, yıllarca Cenaze Hizmetleri Şube Müdürlüğüne gashane olarak kullanılmaktayken, gashanenin Karapınar Mahallesi taşınmasıyla bina boşaltılmıştır.

Mezarlık içinde otopark alanı düzenlenmesi olmayıp, Zübeyde Hanım Caddesi boyunca araç parkı yapılmaktadır.

Hatıpli Şehir Mezarlığı

Konum: Hatıpli Şehir Mezarlığı, Hatıpli Mahallesi'nde merkeze 6-7 km mesafede yer almaktadır. Alana TOKİ yerleşimine ait belediye dolmuş güzergahı ile erişim sağlanmaktadır.

İmar planı sınırları dışında kalmakta olan mezarlık, 45.492 m² yüzölçümünde olup; 123 ada, 1 parsel numarasıyla kayıtlı taşınmaz mezarlık vasfındadır. Alan genelde % 10 eğime sahip olup, geniş perspektifli, bir manzaraya sahiptir. Alanın şehir mezarlığı olarak kullanılmasına ilişkin kararın sonrasında yapılan plana göre, 231 adada, 4925 adet mezar yeri planlanmıştır. Halihazırda 2019 itibarıyla cenaze definleri yapılmakta olan alanın düzenleme çalışmaları devam etmektedir.

Mezarlık girişi ve çevresel sınırlama: Hatıpli Şehir Mezarlığının 2 adet araç, 1 adet yaya girişi bulunmaktadır. Ana giriş, araç girişine imkân verecek nitelikte sürgülü ferforje kapı olarak düzenlenirken, diğer araç girişi geniş 2 kanatlı ferforje olarak yapılmıştır. Yaya girişi tek kanatlı ferforje kapıdan merdiven ile sağlanmaktadır. Ana girişin üzeri ferforje ile dönmüş, alın üzerine mezarlık adı yazılmıştır. Şehir Mezarlığının çevre sınırlaması derzli doğal taş duvar olarak, arazinin eğimine göre 0,60-1,50 m arasında değişen yüksekliklerde yapılmıştır.

Donatı elemanları: Yeni hizmete açılan bir mezarlık olmasına rağmen donatı elemanları yönünden en zayıf mezarlıklardan birisidir. Herhangi bir aydınlatma elemanı da bulunmamaktadır.

Mezarlık içi yol sirkülasyonu: Girişte başlayıp diğer girişe uzanan geniş parke döşeli yol mevcuttur. Mezarlıkta bir yerleşim planı hazırlanmış ve mezar yapı adaları aplike edilmiştir. Ancak yollar ve mezar yerleri halen tam olarak belirgin değildir. Ziyaretçiler için son derece yetersiz ve bakımsız bir haldedir.

Hizmet binaları ve otopark: Girişte yaklaşık 500 m²'lik parke döşeli alan araç park yeri olarak kullanılmakla beraber, girişte başlayıp diğer girişe uzanan parke yol boyunca araçlar park edebilmektedir.

Yeşil Doku

Hatıpli Mezarlığı ve Nizamettin Soğukpınar Mezarlıklarında herhangi bir bitkisel düzenleme yapılmamış; bu açıdan son derece yetersiz ve bakımsız durumdadır. Sadece mezar sahipleri tarafından, mezarlıkların üzerine dikilmiş renkli mevsimlik çiçekler bulunmaktadır. Bu iki mezarlık dışındaki diğer mezarlıklarda, ağaç, ağaççık, çalı, sarılıcı ve tırmancı bitkilerle, mevsimlik çiçeklerin varlığı gözlenmektedir.

Güzelyalı Mezarlığında hâkim bitki türü olarak, Türk mezarlık kültüründe önemli bir yere sahip olan *Cupressus sempervirens* görülmektedir. Girişten itibaren başlayan ana yol niteliğindeki yolun çevresinde dağınık olarak kullanılmıştır. Farklı türlerde geniş yapraklı büyük ağaçların da yoğun olduğu mezarlıkta, *Lilium* sp., *Rosa* sp., *Impatiens* sp., *Hydrangea macrophylla* gibi bitkilerin bulunduğu görülmüştür.

Nizamettin Mezarlığında girişler sedirlerle (*Cedrus* sp.) vurgulanmış ancak bitkiler nispeten küçük olduğu ve mezarlık alanları da aile mezarlığı şeklinde ve daha boş olduğundan; bitki varlığı çok hissedilmemektedir.

Bitkisel düzenlemenin çeşitlilik olarak en yoğun olduğu Şahincili (Çakalçıkma) Mezarlığında, sedir

(*Cedrus* sp.) ve taflan (*Euonymus* sp.) gibi bitki türlerinin kullanıldığı gözlemlenmiştir.

Yeşiltepe Mezarlığının iç kesimlerinde büyük ağaçların olduğu ancak mezarlıkların üzerindeki bitkilerin düzensiz ve bakımsız olduğu görülmüştür.

Şehir mezarlıklarında kullanılan bazı bitkiler Çizelge 3'te sunulmuştur.

Mezarlıkların Niceliksel Açından Değerlendirilmesi

Mevcut mezarlıkların niceliksel açıdan yeterliliğinin tespiti amacıyla, mezar alanları ile mevcut ve 2040 yılı nüfus projeksiyonları açısından hesaplamalar yapılmıştır.

Kişi başına gerekli mezar alanı minimum 1,20-1,80 m²/kişi, maksimum 4,00-7,00 m²/kişi ve ortalama 3,50-5,00 m²/kişidir. Her mezar için 200x80 cm boyutlu alan ayrılmalıdır (Anonim, 2010). Ayrıca ziyaretçi yolları için, mezar aralarında 30-40 cm yer ayrıldığında kişi başına 4 m² lik gömü alanı uygun olacaktır. Altınordu Belediyesi Başkanlığından alınan Hatipli Şehir Mezarlığına ait mezar planı incelenmiş ve Altınordu ilçesinde de birim mezar büyüklüğünün 4 m² olarak uygulandığı görülmüştür. Gömü alanı için 4 m²; ideal mezarlık alanı için 7 m² olarak hesaplamalar yapılmıştır.

Ordu Büyükşehir Belediyesi yetki alanı içerisinde toplam yıllık 5.326 adet cenaze yıkanmaktadır. Altınordu Belediyesi gasilhanesinde ise yıllık 2.280 kişi yıkanmakta

olup; 921'i (%40,39'u) Altınordu ilçesi sınırları içerisindeki mezarlıklarda defnedilmektedir. Geriye kalan 1.359'u diğer ilçelere gitmektedir. Yıkanan cenazelerin sadece %5,75'i şehir mezarlıklarına, geri kalan Altınordu ilçesindeki ve diğer ilçelerdeki mezarlık alanlarında defnedilmektedir (Anonim, 2018). Şehir mezarlıklarına defnedilen cenaze sayısı yıllık 131 kişidir. 3 günde ortalama 1 kişi, incelenen 6 adet şehir mezarlığına defnedilmektedir.

Altınordu ilçesinin 2040 yılı için gerekli mezar alanı büyüklüğü:

Gerekli mezar alanı = Kişi başına düşen mezar alanı (m²) × toplam nüfus x ölüm oranı

Kaba ölüm hızı (binde) = (Ölüm sayısı / Yıl ortası toplam nüfus) × 1000

2018 yılı Altınordu ilçesi kaba ölüm hızı binde 7'dir. Hesaplamalarda kaba ölüm hızı, 2018 yılında bulunan değerler sabit kabul edilerek hesaplanmıştır. Altınordu ilçesi 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı Raporu'nda 2040 yılı nüfusu 3 farklı yöntemle hesaplanmıştır (Çizelge 4).

Altınordu ilçesinin 2020-2040 yılı nüfusları, 3 yöntemin ortalaması alınarak hesaplamalarda kullanılmıştır (Çizelge 5).

Çizelge 3. Şehir mezarlıklarında tespit edilen bazı bitkiler
Table 3. Some plants detected in city cemeteries

Ağaç ve Ağaçcıklar	Çalılar	Sarılcı ve Tırmanıcılar
<i>Acer</i> sp.	<i>Althea officinalis</i>	<i>Hedera helix</i>
<i>Carpinus betulus</i>	<i>Bergenia</i> sp.	<i>Parthenocissus quinquefolia</i>
<i>Chamaecyparis exelsa</i>	<i>Cotoneaster</i> sp.	<i>Pelargonium</i> sp.
<i>Cedrus</i> sp.	<i>Euonymus japonica</i>	<i>Lilium</i> sp.
<i>Cupressus</i> sp.	<i>Eurors</i> sp.	
<i>Fraxinus excelsior</i>	<i>Hydrangea</i> sp.	
<i>Magnolia grandiflora</i>	<i>Rosa</i> sp.	
<i>Picea</i> sp.	<i>Spiraea vanhoutteii</i>	
<i>Pinus</i> sp.		
<i>Platanus orientalis</i>		
<i>Robinia pseudoacacia</i>		

Çizelge 4. Altınordu ilçesi nüfus projeksiyonları
Table 4. Population projections of Altınordu district

Yıllar	Doğal Logaritmik	Aritmetik	Geometrik
2020	205.321	215.162	238.375
2025	245.148	269.212	286.062
2030	292.701	336.839	343.289
2035	349.478	421.455	411.963
2040	417.269	527.326	494.377

Çizelge 5. 2020-2040 yılı projeksiyonları ışığında hesaplanan ölüm sayıları
Table 5. Number of deaths calculated in the light of projections for 2020-2040

Projeksiyon Yılı	Projeksiyon Nüfusu (kişi)	Yıllık Ölüm Sayısı (Kaba ölüm hızı Binde 7)	5 Yıllık Ölüm Sayısı (kişi)
2020	219.619	1.537	7.685
2025	266.807	1.867	9.335
2030	324.276	2.270	11.350
2035	394.298	2.760	13.800
2040	479.657	3.357	3.357
Toplam			45.527

Çizelge 6. Şehir mezarlıklarının yapısal ve bitkisel düzenlemeleri açısından yapılan genel değerlendirme
Table 6. General evaluation in terms of structural and vegetative arrangements of city cemeteries

	GAM	YŞM	NŞM	NŞŞM	ŞÇŞM	HŞM
Mezarlık girişi ve çevresel sınırlama	3	2	4	2	4	3
Donatı elemanları (aydınlatma, çöp kutusu vb)	3	1	1	3	4	1
Mezarlık içi yol sirkülasyonu	2	-	4	1	3	2
Hizmet binaları	3	2	-	-	2	2
Otopark	-	-	-	-	-	2
Bitkisel düzenleme	1	3	2	2	4	2
Bakım, temizlik	1	2	4	3	4	3
Toplam	13	10	15	11	21	15

(GAM: Güzelyalı Asri Mezarlığı, YŞM: Yeşiltepe Şehir Mezarlığı, NŞM: Nizamettin Şehir Mezarlığı, NŞŞM: Nizamettin Soğukpınar Şehir Mezarlığı, ŞÇŞM: Şahincılı Çakalçıkmaç Şehir Mezarlığı, HŞM: Hatıplı Şehir Mezarlığı)

2040 yılı sonunda Altınordu İlçesinde ölen 45.527 kişinin %40,39'u Altınordu ilçesi dahilindeki mezarlıklara; %5,75'i ise şehir mezarlıklarına gömüleceği düşünülerek, Altınordu İlçesinin tamamında; $45.527 \times \%40,39=18.388$ adet mezar alanına ihtiyaç olacağı hesaplanmıştır.

Altınordu İlçesindeki bugünkü şehir mezarlıklarında; $45.527 \times \%5,75=2.617$ adet mezar alanına ihtiyaç bulunmaktadır.

2040 yılında Altınordu İlçesinin ihtiyacı olacak toplam mezarlık alanının büyüklüğü;

Sadece gömü alanı için gerekli büyüklük; $4 \text{ m}^2 \times 18.388 = 73.552 \text{ m}^2$ (7,36 hektar),

İdeal mezarlık alanı için gerekli büyüklük; $7 \text{ m}^2 \times 18.388 = 128.716 \text{ m}^2$ (12,87 hektar) olmalıdır.

2040 yılında Altınordu İlçesinin ihtiyacı olacak şehir mezarlık alanının büyüklüğü;

Sadece gömü alanı için gerekli büyüklük; $4 \text{ m}^2 \times 2.617 = 10.468 \text{ m}^2$ (1,05 hektar)

İdeal mezarlık alanı için gerekli büyüklük; $7 \text{ m}^2 \times 2.617 = 18.319 \text{ m}^2$ (1,83 hektar) olmalıdır.

Büyükşehir Belediyesinden alınan bilgiye göre; Altınordu İlçesinde toplam mezar alanı $470.034,12 \text{ m}^2$ (47 hektar)'dır. 2040 yılı için gerekli mezar alanı ise 12,87 hektar olarak hesaplanmıştır.

Şehir mezarlığında gömülmesi olası defin sayısı 2.617 adettir. Sadece Hatıplı Şehir Mezarlığında 4.925 adet mezar yeri planlanmıştır. Diğer 5 adet şehir mezarlığının da büyük kısmı tahsis edilmiş, ancak gömü işlemi gerçekleştirilmemiştir. Son zamanlarda mevcut dolu mezarın üzerine gömülme işlemi de kabul görmeye başlamıştır. Bütün bu değerlendirmeler sonucunda hem Altınordu ilçesi bazında, hem de şehir mezarlıkları açısından sayısal olarak bir mezar alanı ihtiyacı bulunmamaktadır.

Mezarlık Kullanıcılarına Yönelik Anket Çalışması

Mezarlık ziyaretçilerinin memnuniyet ve beklenti düzeylerini tespit etmek amacıyla; 100 kişi ile birebir görüşme yöntemi ile anket çalışması yürütülmüştür. Ankete katılanların 48'i kadın, 52'si erkek, %12'si 15-19, %32'si 20-29, %19'u 30-39, %15'i 40-49, %15'i 50-59 ve %7'si 59 ve üzeri yaş gruplarından oluşmaktadır. Ankete katılanların %49'u evli, %51'i bekar. Eğitim durumlarına göre dağılım incelendiğinde; %2'si ilkököl, %4'ü ortaokul, %21'i lise mezunu %68'i üniversite, %3'ü master, %2'si doktora düzeyinde eğitim seviyesine sahip oldukları görülmektedir. Ankete katılanların %35'i öğrenci, %26'sı devlet memuru, kamuda işçi, bankacı ve öğretmen; %18'i mühendis, %12'si şehir plancısı, mimar, peyzaj mimarı; %4'ü ev hanımı; %4'ü serbest; %1'i de çalışmamaktadır.

Mezarlık seçimini belirleyici unsurlar açısından katılımcıların %55'i aile mezarlığı bulunduğunu bildirirken, %24'ü yaşadığı yere yakın, %8'i manzara güzelliğine sahip, %7'si kolay ulaşılabilir, %2'si bakımlı ve bitkisel düzenlemenin bulunduğu, %1'i ailesinin yanında olmasını tercih etmiş, %3'ü ise herhangi bir tercihinin bulunmadığını belirtmiştir. Mezarlık ziyaretçilerinin büyük çoğunluğunun aile mezarlığı olduğu için mezarlık arayışı içinde değildir. Ancak mezarlık ihtiyacı olanlardan çoğunluğu mezarlığının yaşadığı yere yakın olmasını isterken; bunu kolay ulaşılabilir ve manzaralı bir mezarlık alanı seçenekleri takip etmiştir.

Ziyaretçilerin %63'ü yılda birkaç defa, %15'i yılda bir, %9'u ayda bir, %6'sı 15 günde bir, %5'i haftada bir, %1'i birkaç senede bir ve %1'i çok nadir mezarlık ziyareti yapmaktadır. Ayrıca ziyaretçilerin %76'sı bayram vb. tatillerde, %11'i hafta sonu, %6'sı hafta içi (cuma günleri), %5'i yıllık izinlerinde memleketine gelince, %1'i cenaze, %1'i canı istediğinde mezarlık ziyareti yapmaktadır. Ziyaretçilerin %76'sı 0-30 dakika, %21'i 30-60 dakika, %3'ü 60-120 dakika arasında mezarlıkta kalmaktadır. 2 saatten fazla kalan bulunmamaktadır. Mezarlıkları ziyaret edenlerin %93'ü özel oto, %3'ü minibüs, %2'si otobüs, %1'i motosiklet, %1'i de yaya olarak mezarlık alanlarına ulaşmaktadır.

Mevcut mezarlık alanlarının fiziksel yapısı itibarıyla yeterli düzenlendiğini düşünenlerin oranı %29'dur. %71'lik kısım alanların düzenlemelerinin yetersiz olduğunu görüşmektedir. Olumsuz görüş bildiren ziyaretçilerin %22'si çevrenin bakımsız, %17'si oturma alanlarını, %17'si mezarlık tasarımını, %10'u içme kullanma suyunu, %10'u tuvalet ve otoparkları, %10'u güvenlik hizmetlerini ve %8'i yön ve yer levhalarını yetersiz bulduklarını belirtmişlerdir.

Ziyaretçilerin mezarlık alanları içerisinde bir yerden başka bir yere rahat ulaşabilme durumu incelendiğinde; %40'ının ulaşımında problem yaşadığı, %50'sinin kısmen problem yaşadığı ve %10'unun problem yaşamadığı görülmektedir. Yürümeyi ve ulaşımı zorlaştıran en önemli unsurlar olarak; düzensiz mezarlar (%23), düzensiz yürüyüş yolları (%12), sık yerleştirilmiş mezarlar (%11), bakımsız ve yürüyüşü engelleyecek kadar uzayan otlar (%9) olarak bildirilmiştir.

Mezarlıklarda görmekten memnun olunacak unsurlar olarak özellikle canlı renklerdeki çiçeklerle yapılan düzenlemeler (%26), banklar ile yapılan oturma mekanları düzenlemeleri (%20) ve hayvanlar için yapılan (kuş evi, su ve yemleme) elemanlar öne çıkmıştır (%19). Durgun su yüzeyinin kullanılması (%12), hareketli su yüzeyine (%3)

oranla daha çok tercih edilmiştir. Bunların yanı sıra üstü kapalı dinlenme mekanları (%11), pastel renkli çiçeklerle oluşturulan bitkisel düzenlemeler (%7) de tercih unsurları arasında yer almaktadır.

Tartışma ve Sonuç

Kentsel alanlardaki farklı arazi kullanımları içerisinde, insanların en az kullandığı mekanlardan biri sayılabilecek mezarlık alanları; kentlilerin aynı zaman, aynı mekân ve benzer duygularla toplanabildiği en kıymetli mekanlardır. Bu nedenle mezarlık alanları, kentlerin mekânsal gelişimine verdiği katkının daha da fazlasını; ortak geçmiş, ortak gelecek gibi kavramları içinde barındırarak kentlilik bilinci için sağlamaktadır. Son 20 senedir, kente sağladığı bu değer farkına varan kent bilimcileri, sahip olduğu potansiyelin tam kullanılmaması nedeniyle atıl durumda bırakıldığını düşündükleri mezarlık alanlarında, kentler için daha neler yapabileceği konusunda seslerini yükseltmeye başlamış ve kent içi yeşil alan sistemi içinde mezarlık alanlarının değerlendirilmesi konusunda çalışmalar yapmaya başlamıştır. Mezarlık alanları, kentlere pozitif katkı sağlayacak uygun yer seçimi ile tasarım ilkeleri doğrultusunda kentle bütünleştirilmeli, kent silüetine, kent algısına ve ölümün insan üzerinde yarattığı belirsiz duygulara pozitif etki etme yönü öne çıkarılmalıdır.

Elde edilen veriler ışığında; çalışma alanında mezarlıkların günümüzde ve önümüzdeki 20 yıllık süreçte alansal yeterliliğe sahip olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Altınordu ilçesinde yeni mezarlık yeri seçimine ihtiyaç bulunmamaktadır. Ancak mekânsal araştırmalarda mezarlıklarda plan dahilinde yapılması gereken pek çok eksiklik tespit edilmiştir. Anonim, 2010'a göre mezarlıklar için yapılacak plan aşağıdaki hususları kapsamaktadır:

- Mezarlığın büyüklüğüne göre, kapıdan itibaren geniş bir yol bulunur.
- Kapıdan itibaren mezarlık duvarının iç tarafını dolaşacak bir yol bırakılır.
- Mezarlık, lüzumu kadar yol ve küçük yollarla muntazam adalara ayrılır.
- Uygun yerlerde, lüzumu kadar genişlikte, bir veya birçok meydan açılır.
- Mezarlıklarda kar ve yağmur sularının birikmesini engelleyecek suyolları yapılır. Bu sular varsa umumi kanallara, yoksa üstü kapalı derin bir çukura akıtılır.
- Özel görevli istihdam edilen mezarlıklarda, görevlilerin ihtiyaçlarını karşılayabilecek uygun bir bina yapılır.
- Cenaze namazı kılınabilecek uygun bir yer ve musalla taşı bulunur.
- Mezarlar, mezarlıklardaki adacıklar içinde ve muntazam hatlar üzerinde sıralanır ve mezarlara birbirini takip eden bir sıra numarası verilir.
- Mezarlık içerisinde açılacak en geniş yol cenaze araba ve kamyonlarının serbestçe girip manevra yapmasına müsait olacak genişlikte yapılır.
- Mezarlığı şehre bağlayan yol daima iyi bir halde muhafaza edilecektir.
- Mezarlık dahilinde en geniş yolun ve ikinci derecede yolların iki tarafı ağaçlandırılır.

Ordu kenti Altınordu ilçesi Şehir Mezarlığı niteliğindeki mezarlık alanlarının incelendiği bu araştırmada, mezarlıklarda pek çok hususun eksik olduğu tespit edilmiştir. Mezarlıkların mekânsal değerlendirmesinde ise genel olarak bakım, donatı elemanları, mezarlık içi ulaşım yolları ve otopark gibi pek çok konuda yetersizlik tespit edilmiştir.

Mezarlıkların yapısal ve bitkisel düzenlemeleri, bakım durumları değerlendirilerek yapılan puanlama sonucunda en yüksek puanı, günümüzde kentnin merkezi bir noktasında kalmış olan Şahincili Şehir Mezarlığı'nın aldığı görülmektedir (Çizelge 6).

Mezarlıklar özel koruma kanunu ile korunan, imar planı değişikliği ile başka maksatlarla kullanılmayacak alanlar olup çeşitli sebeplerle kentin yeşil alanlarının artırılmadığı zamanımızda yeşil dokusunu tamamlarlar (Aksoy ve Özkardaş, 2011). Kentlerin önemli pasif yeşil alanları olarak kabul gören mezarlık alanlarının, kullanışlı ve bakımlı olması gerekmektedir. Günümüzde pek çok ülkede kent merkezlerindeki mezarlıklar çeşitli tasarımlarla görsel değeri artırılarak kentlere katkı sağlayan yerler haline getirilmektedir. Bu bağlamda çalışma sahasında incelenen mezarlıklarda gerekli iyileştirme çalışmaları yapılmalıdır.

Şahincili mezarlığı dışında kalan mezarlıklar çok bakımsız ve bitkilendirmesi gelişigüzel, düzensiz, kırsal bir karakter taşımaktadır. Mezarlık alanlarında yer alan otsu bitkiler ulaşım zorluğu yaşatmaktadır. Mezarlık alanlarının kullanım ve düzenlenmesinin planlanması, mezarlık büyüklüğü ve yerinin belirlenmesiyle birlikte ele alınması gereken önemli bir konudur. Özellikle büyük mezarlık sahalarında etkin bir meydan planlanması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Personel için hizmet binaları, bireysel ihtiyaçların karşılanacağı eklentiler ve otopark, meydanın içinde yer almalıdır. Bunun dışında mezarlıklarda birden fazla giriş, ziyaretçi yolları, uyarıcı ve tanıtıcı levhalar, su yüzeyleri, çim alanlar, banklar ve çöp kutuları gibi donatı elemanları ile oturma ve dinlenme köşelerine yer verilmelidir (Akten ve Özkartal, 2016). Mezarlıklar çağdaş bir yaklaşımla yalnızca aramızdan ayrılanlar için değil, kent sakinlerinin de ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde planlanmalıdır. Kullanım ömrü sona eren mezarlık alanları ise, kentsel yaşamın gereksinimlerini karşılayacak rekreasyonel aktivitelere dönüştürülmelidir (Güçlü vd. 1996).

Yapılan anket çalışması sonuçları değerlendirildiğinde; kullanıcılar en fazla yetersiz düzenleme (%71) ile bakımsızlıktan (%22) şikayetçi oldukları ve canlı renklerdeki çiçeklerle yapılan düzenlemeler (%26) ile oturma mekanları (%20) talebinde buldukları görülmüştür. Bu sonuçlar da yürütülen alan çalışmalarını destekler niteliktedir. Tüm kamusal mekanlarda olduğu gibi mezarlıkların da yaşam alanlarına dahil edilmesi ve kentsel açık yeşil alan varlığına katkı sunabilecek yerler haline getirilmesi gerekmektedir.

Kentsel alanlarda arazi çok kıymetlidir. Arazi parçalarına, uygun fonksiyonları vermek kadar; bu alanları doğru şekilde tasarlayıp kent ile bütünleştirebilmek de çok önemlidir. Bazen bu bütünleşmeyi, fonksiyonları sadece teknik altyapı alanları/araçları ile sağlamak yetmemektedir. Mezarlık alanları da, mekânsal erişimi dışında sağlıklı gelişen kent ve yaşayanları ile bütünleştirilmesi gereken alan kullanımlarından biri

olmalıdır. Yaşamsal faaliyetler için planlanan kentler; ölüm gerçeği ile yaşamak zorunda olan insanoğluna, mezarlık alanları için planlama ve tasarım ölçeğinde maksimum katkıyı sağlamak zorundadır.

Kaynaklar

- Aksoy Y, Özkardaş V. 2011. Karacaahmet Mezarlığının Peyzaj Tasarımı ve Bakım Çalışmaları Açısından İncelenmesi. İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi, 3(12): 83-102.
- Akten M, Özkartal N. 2016. İzmir İli Soğukkuyu Mezarlığının planlama kriterleri ve peyzaj tasarımı açısından irdelenmesi. Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi (MBUD), 1(2), 9-20.
- Anonim. 2010. Mezarlık Yerlerinin İnşası ile Cenaze Nakil ve Defin İşlemleri Hakkında Yönetmelik. Resmî Gazete Tarihi: 19.01.2010 Resmî Gazete Sayısı: 27467.
- Anonim. 2018. Ordu Büyükşehir Belediyesi Mezarlıklar Müdürlüğü.
- Deering B. 2016. From anti-social behaviour to X-rated: Exploring social diversity and conflict in the cemetery. In Deathscapes (pp. 93-112). Routledge.
- Dunk J, Rugg J. 1994. The Management of Old Cemetery Land: Now and the Future. Shaw & Sons Limited.
- Durnagözü S. 2009. Belentepe mevkiindeki Hellenistik Dönem mezarlar (Doctoral dissertation, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü).
- Evensen KH, Nordh H, Skaar M. 2017. Everyday use of urban cemeteries: A Norwegian case study. Landscape and urban planning, 159: 76-84.
- Franck KA, Stevens Q. 2007. Loose Space: Possibility and Diversity in Urban Life. London: Routledge.
- Gönen G. 1992. Mezarlıklar, Peyzaj Mimarlığı Dergisi, 3: 34-35.
- Güçlü K, Yılmaz S, Yılmaz H. 1996. Kentsel yeşil doku içinde mezarlıkların yeri, önemi ve Erzurum örneği. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 27(1): 1-12.
- Harvey T. 2006. Sacred spaces, common places: The cemetery in the contemporary American city. Geographical Review 96, 295-312.
- Haseki M. 1977. Plastik açıdan Türk mezar taşları. İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yayını.
- Lai KY, Sarkar C, Sun Z, Scott I. 2020. Are greenspace attributes associated with perceived restorativeness? A comparative study of urban cemeteries and parks in Edinburgh, Scotland. Urban Forestry & Urban Greening, 126720.
- Odabaş A, Açıksöz S, Ataturay S. 1994. Kentsel planlama kapsamında mezarlıklar. 4. Ulusal Bölge Bilimi/ Bölge Planlama Kongresi, 231-234, Trabzon.
- Özgüç T. 1948. Ön tarih'te Anadolu'da ölü gömme âdetleri (No. 17). Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Özhancı E, Aklıbaşında M. 2017. Kentsel Peyzaj İçinde Mezarlıklar ve Peyzaj Mimarlığı Açısından İncelenmesi; Nevşehir Örneği. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 48(2): 113-124.
- Seeher J. 1993. Tarihöncesi Çağlarda Ölüm ve Gömü. Arkeoloji ve Sanat, 59: 9-15.
- Skår M, Nordh H, Swensen G. 2018. Green urban cemeteries: more than just parks. Journal of Urbanism: International Research on Placemaking and Urban Sustainability 11: 362-382.
- Uslu A. 1997. Tarihi Süreç İçerisinde Anadolu Mezarlıkları ve Çağdaş Bir Yaklaşımla Ankara Kenti İçin Örnek Bir Mezarlık Planlaması Üzerinde Bir Araştırma. Ankara Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Doktora Tezi.